

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора педагогічних наук,
професора Мосейчука Юрія Юрійовича**

**на дисертаційне дослідження Бакіко Ігоря Володимировича
на тему: «Теоретико-методичні засади формування цінностей здорового
способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук
з фізичного виховання та спорту
за спеціальністю 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення»**

Актуальність обраної теми. Формування здорового способу життя підростаючого покоління України належить до найактуальнішої проблеми, вирішення якої обумовлює майбутнє держави та подальше існування здорової нації.

Однією з нагальних проблематик сучасної науки є пошук нових підходів до організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, спрямованих на гуманізацію освіти, що забезпечить створення оптимальних умов для духовного зростання особистості, повноцінної реалізації психофізичних можливостей, збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Формування нової ідеології та культури зміцнення здоров'я учнів постає як завдання, без вирішення якого суспільство може понести досить помітні й невідворотні втрати людського потенціалу, що поза всяким сумнівом, негативно позначиться на виробничій інфраструктурі, добробуті, культурі та якості життя. Аналіз цієї проблематики є актуальним, тому що здоров'я належить до першочергових, непересічних цінностей людини. Збереження здоров'я, дотримання здорового способу життя вважається найбільш вагомою нормою загальної культури людини цивілізованого суспільства.

Відповідно, є необхідність інноваційних нововведень, що визначають потребу докорінної зміни усього процесу фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Встановлено, що, не дивлячись на значну кількість публікацій, дотичних до проблематики дослідження відносно різноманітних аспектів сучасного стану шкільної освіти, модернізації фізичного виховання в Україні на основі європейського досвіду, проблеми формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку, досі немає відповіді на питання щодо концепції формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку.

Таким чином, можемо констатувати, що піднята у дослідженні дисертантом наукова проблематика, безумовно, відповідає викликам часу. З огляду на це, повністю підтримуємо автора в тому, що постає потреба у розкритті сутності впровадження теоретико-методичних засад формування здорового способу життя в процесі фізичного виховання школярів у закладах загальної середньої освіти.

Отже, можемо констатувати, що наукове дослідження, яке представлено на захист, є, безумовно, своєчасним, практично спрямованим, а його актуальність не викликає жодних сумнівів.

Слід відзначити, що рецензоване дисертаційне дослідження вважаємо цілісним і таким, що на науково-теоретичному та методологічному рівнях спрямоване на комплексний аналіз та обґрунтування теоретико-методологічних засад формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усі наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті й завданням відносно об'єкту та предмету дослідження. Аналіз та опрацювання роботи засвідчує, що в процесі виконання дослідження дисертантом, відповідно до завдань наукового

пошуку, використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: теоретичних, емпіричних, соціологічних, педагогічних та статистичних, що дало змогу належним чином організувати педагогічний експеримент і провести валідну перевірку отриманих результатів експериментального дослідження. Рецензована дисертаційна робота опирається на значну джерельну базу. Слід відмітити здатність автора узагальнювати та систематизувати дослідницький матеріал. Відзначаємо, що представлені висновки відповідають поставленим завданням й корелюються із науковою новизною.

Наукова новизна і загальнонаціональне або світове значення результатів дисертаційної роботи. Аналіз дисертаційного дослідження дає нам підстави констатувати, що дисертантом отримано вагомі наукові результати, зокрема, автором вперше обґрунтовано концепцію формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку із структурними складовими: теоретико-методичними передумовами, метою, завданнями, науковими підходами, принципами, напрямками впливу на формування рефлексії тощо; обґрунтовано алгоритм впровадження теоретико-методичних засад формування здорового способу життя в процесі фізичного виховання школярів у закладах загальної середньої освіти та встановлено його ефективність, що забезпечує цілеспрямоване управління цим процесом, а також взаємозв'язок теоретичної підготовки та здоров'язберігаючої діяльності в освітньому процесі; визначено взаємозв'язок між термінальною цінністю «здоров'я» як узагальненою життєдіяльністю підлітків та їх індивідуальними цінностями-стимулами, які змінюються в процесі онтогенезу; визначено динаміку впливу факторів у процесі підліткового онтогенезу, а саме: ціннісні орієнтації, фізичний розвиток, фізична підготовленість, самооцінка фізичного розвитку; визначено ієрархію термінальних та інструментальних цінностей школярів та розроблено моделі їх ціннісних орієнтирів й поведінкових характеристик у віковому та статевому аспектах.

Цінним у науковій площині вважаємо те, що отримали подальший розвиток: підходи до здійснення школярами здоров'язберігаючої діяльності та обліку ними чинників здорового способу життя; наукові дані про структуру та зміст рухової активності сучасної шкільної молоді, рівень їх фізичної підготовленості; підходи до формування у школярів теоретичних основ здорового способу життя у процесі фізичного виховання, що включали застосування інтерактивних методів навчання.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування його теоретичних положень і практичних напрацювань у напрямі формування цінностей здорового способу життя школярів закладів загальної середньої освіти у процесі фізичного виховання. Сформульовані в дисертаційній роботі висновки є основою для включення в матеріали навчальних дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання у закладах вищої освіти», «Основи теорії здоров'я», «Основи здорового способу життя», «Наукові основи формування здорового способу життя».

На основі теоретичних положень дисертаційного дослідження, з метою впровадження цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання школярів, сформульовані висновки для вчителів фізичної культури, які рекомендуються до практичного використання під час проведення занять з фізичної культури та можуть бути використані в освітньому процесі викладання курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури.

Повнота викладу наукових положень у публікаціях дисертаційного дослідження. Зазначаємо, що робота містить сукупність нових наукових результатів і положень, висунутих автором для прилюдного захисту, має внутрішню єдність і свідчить про особистий внесок дисертанта в науку. Слід відмітити, що усі положення дослідження аргументовані, підкріплені посиланнями на відповідні джерела. Текст роботи оформлений відповідно до встановлених вимог, а основні її положення досить повно відображені в

наукових публікаціях. Нами було з'ясовано, що висновки (як до окремих розділів, так і загальні) свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням. На підставі представленого матеріалу можна констатувати, що всі завдання дослідження дисертантом повністю виконано. Відзначимо те, що рецензована робота відрізняється високою культурою науково-теоретичного мислення, грамотністю у побудові й викладі наукового матеріалу. Позитивної оцінки заслуговує і масштабність апробації, адже результати дисертаційного дослідження були представлені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та впроваджені у практику освітньої діяльності закладів вищої освіти, системи післядипломної педагогічної освіти та закладів загальної середньої освіти й ДЮСШ, що підтверджено відповідними актами.

Результати дослідження обговорювались на звітних наукових конференціях кафедри ТМФВ НУФВСУ, засіданнях кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького національного технічного університету (2007 – 2022 рр.).

За темою дисертації опубліковано 60 наукових праць (серед яких 22 одноосібні). Основні положення дисертаційної роботи викладені у фахових виданнях України – опубліковано 24 наукові праці; 1 – у періодичному науковому виданні Румунії, проіндексована у базі даних Scopus (Q4); 2 – у фаховому виданні України, проіндексованих у базі даних Scopus (Q2); у монографіях «Актуальні проблеми і перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і туризму» та «Theoretical-methodological and scientific aspects of physical education»; 22 праць мають апробаційний характер; 11 праць додатково відображають наукові результати дисертації. Результати дослідження, опубліковані дисертантом, підтверджують компетентність та засвідчують вагомий авторський потенціал. Як висновок – дисертаційне дослідження Ігоря Бакіко повністю відповідає паспорту спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Структура та обсяг дисертації. Дослідження складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, 6 розділів, висновків, списку використаних джерел (531 найменування, з них – 51 іноземною мовою) та 17 додатків. Загальний обсяг дисертації – 569 сторінок. Робота містить 123 таблиці, 19 рисунків.

Оцінка змісту та завершеності дисертаційного дослідження. Відзначаємо, що науковцем коректно визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів пошукової роботи. У нашому баченні, всі компоненти наукового апарату повністю корелюють між собою та спрямовані на досягнення поставленої мети. Звертаємо увагу на адекватний підбір методів дослідження, їх відповідність тим завданням, що вирішувалися у процесі виконання роботи. На нашу думку, добре сформульовані основні методологічні характеристики дослідження, які є цілком логічними, кваліфікованими та виваженими і заслуговують на схвалення.

У першому розділі дисертації «Проблема формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання школярів» на основі огляду літературних джерел дисертантом здійснено теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, що стосується проблем формування здорового способу життя, які існують у загальному наукознавстві й ще не здобули широкого застосування в процесі фізичного виховання серед школярів.

Другий розділ «Методи та організація дослідження» включає загальну характеристику методології та організації дослідження, де виокремлено застосовані методи і прийоми наукового дослідження: загальнонаукові методи теоретичного пізнання (індукції та дедукції, аналізу та синтезу, порівняння, абстрагування, аналогії, узагальнення, діалектична логіка сходження від абстрактного до конкретного і навпаки, теоретичного моделювання, прогнозування); педагогічні (спостереження, експеримент, тестування теоретичних знань і тестування фізичної підготовленості із

застосуванням інструментальних методик); антропометричні методи; методи визначення функціонального стану; соціологічні (бесіди, опитування, анкетування); психолого-діагностичні; методи математичної статистики. Акцентується увага, що організація дослідження передбачала шість етапів у період з 2008 по 2022 рр.

У третьому розділі «Характеристика сформованості здорового способу життя і фізичного стану школярів середнього та старшого шкільного віку у процесі фізичного виховання» дисертант представив за допомогою анкетування ставлення школярів до впровадження компонентів здорового способу життя; обізнаність школярів з елементами теоретичної підготовки; аналіз мотивів та інтересів учнів до занять фізичним вихованням, а також такі фактори, як освіченість значущості складових здорового способу життя та вплив батьків на організацію дозвілля школярів і місце в ній достатньої рухової активності.

Четвертий розділ «Обґрунтування теоретико-методичних засад формування цінностей здорового способу життя у дітей шкільного віку в процесі фізичного виховання» представлено дані констатуючого педагогічного експерименту. Дисертантом проаналізовано особливості формування ціннісних орієнтацій школярів (методика М. Рокича), в якій були враховані вікові особливості учнів. Встановлено, що в основі структури формування фізичної культури особистості лежить комплекс взаємопов'язаних особливостей: спадковість, виховання, навчання, фізичний розвиток, рівень фізичної підготовленості, знання та розуміння ролі фізичної культури для розвитку особистості. Доведено, що цінності особистості є однією із форм самоусвідомлення, самовираження внутрішніх інтелектуальних, моральних, естетичних та інших уявлень підлітків, які перебувають у тісному взаємозв'язку із їхніми потребами, інтересами та мотивами.

У п'ятому розділі «Обґрунтування концепції «Формування цінностей здорового способу життя у процесі фізичного виховання школярів» дисертантом перевірено ефективність концепції формування цінностей

здорового способу життя у процесі фізичного виховання школярів. Сформульовані ключові підходи, принципи та напрями впливу концепції «Формування цінностей здорового способу життя у процесі фізичного виховання школярів». Виокремлено організаційно-педагогічні умови реалізації концепції та критерії її ефективності, представлена комплексна система оцінювання ефективності концепції.

У шостому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» дисертантом, на основі отриманих результатів, проаналізовано повноту вирішення завдань дослідження та узагальнено отримані результати наукової роботи.

Відсутність (наявність) плагіату, фабрикації, фальсифікації. При аналізі структури та змісту дисертації, а також наукових публікацій за результатами дослідження ознак порушення академічної доброчесності не виявлено. Використання наукових результатів інших авторів у дисертаційній роботі супроводжуються відповідними посиланнями.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи отримані результати дисертаційного дослідження Бакіко І. В., вважаємо за необхідне зосередити увагу на дискусійних моментах, що вимагають окремих уточнень і пояснення.

1. У першому розділі дисертаційного дослідження значна увага приділяється розкриттю сутті тих чи інших понять, посилаючись на праці різних науковців. На нашу думку, доцільно більше робити власні узагальнення і дискутувати з усталеними. У цьому випадку, ми вважаємо, правильніше було б визначити позитивні і негативні моменти з точки зору автора, а також з'ясувати спільні й відмінні риси. Такий підхід краще покаже дослідницький характер і власну авторську позицію.

2. Погоджуємось із достатністю наукового обґрунтування дисертантом зарубіжного досвіду щодо характеристики теоретичних аспектів здорового способу життя (підрозділ 1.4.), проте, на нашу думку, доцільним було б більше уваги приділити порівняльному аналізу із вітчизняним досвідом.

Робота тільки б виграла, якщо б автором було залучено матеріали вчителів-практиків, Заслужених вчителів України, переможців та призерів всеукраїнських конкурсів «Учитель року» у номінації «Фізична культура».

3. На нашу думку, у реаліях сьогодення бажано було б більше уваги приділити методичним особливостям впровадження дистанційних форм навчання та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в процесі проведення уроків фізичної культури у закладах загальної середньої освіти враховуючи той факт, що експеримент здійснювався як для ЕГ так і КГ у дистанційному форматі.

4. Не зважаючи на детальний аналіз офіційних нормативних документів, законів України, державних стратегій та концепцій, підзаконних актів у галузі освіти (ст. 399), у дисертації бракує опису щодо вивчення нормативних та програмно-методичних документів галузі фізичного виховання щодо формування здорового способу життя серед школярів.

5. З тексту дисертації (ст. 369) не зовсім зрозумілим є те, яка методика застосовувалась у процесі організації експерименту щодо формування експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп, до яких було залучено школярів.

6. Зазначаємо та відмічаємо, що дисертаційне дослідження опирається на значну джерельну базу, опрацьовану дисертантом, проте, на нашу думку, немає нагальної необхідності використання у такому обсязі посилань на видання країни-агресора.

7. Позитивно оцінюємо напрацювання автора щодо широкого спектру впровадження теоретичних положень матеріалів дисертаційної роботи, що засвідчено актами впровадження, проте, вважаємо, необхідне тлумачення, яку мету переслідував дисертант, виходячи із тематики роботи, охоплюючи і тренувальний процес в ДЮСШ (акти впровадження від 14.04.2021 р., від 15.04.2021 р.).

Водночас вважаємо, що висловлені зауваження та побажання не несуть принципової спрямованості і не знижують загальної позитивної оцінки

наукової праці, а більше спрямовані на їх дискусійне обговорення.

Загальний висновок щодо відповідності дисертаційного дослідження чинним вимогам та можливість присудження наукового ступеню. Дисертаційна робота Ігоря Володимировича Бакіко «Теоретико-методичні засади формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку» є самостійним і завершеним науковим дослідженням. За характером фактичного матеріалу, ступенем його кількісного і якісного аналізу, рівнями новизни й значущості результатів дослідження, обґрунтованості висновків дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 та вимогам МОН України, що ставляться до докторських дисертацій, а її автор – Бакіко Ігор Володимирович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

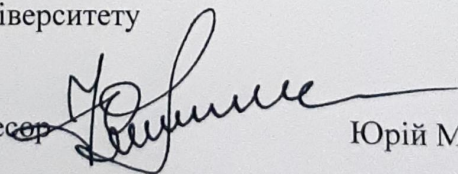
завідувач кафедри

фізичної культури та основ здоров'я

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича,

доктор педагогічних наук, професор

Юрій МОСЕЙЧУК

